

"בואו נדבר על זה": תחקיר לתוכנית בנושא "שוויון בנטל"¹

מבית היוצר של בית הספר לתקשורת של אוניברסיטת אריאל ובשיתוף פעולה עם קול ישראל
10 לאפריל 2013, 21:00-23:00
רשת ב' של קול ישראל

בשנה האחרונה תופס נושא ה"שוויון בנטל" חלק נכבד בשיח הציבורי, בעקבות אירועים כגון: ביטול "חוק טל" על ידי בג"ץ בתחילת 2012, הקמת הוועדה לקידום השילוב בשירות והשוויון בנטל ("ועדת פלסנר") והעלאת הנושא לסדר היום הציבורי בבחירות האחרונות על ידי מפלגות כמו "יש עתיד", ה"בית היהודי" ו"קדימה".

עיקר השיח הציבורי נסוב כיום, ולמעשה בהיקפים כאלה ואחרים מאז קום המדינה ובפרט משנות ה-90, סביב גיוס חרדים לצה"ל, אולם בחודשים האחרונים מתקיים גם שיח ציבורי, קטן בהיקפו, בנוגע לשילוב המגזר הערבי בשירות האזרחי ומשמעויותיו.

ההשלכות של "שוויון בנטל" נוגעות למספר היבטים חברתיים, כלכליים ומבצעיים, הנוגעים בראש ובראשונה **בערך השוויון**. לנושא גם השלכות בהיבטי התעסוקה, התוצר הלאומי של מדינת ישראל, העמקת השסעים והקיטוב בחברה הישראלית והמשמעות של להיות אזרח במדינת ישראל.

למרות הדיון הציבורי הנרחב, דומה כי החברה הישראלית אינה מקיימת דיאלוג משמעותי בין מגזריה השונים בנושאים חשובים אלה ולא פעם התחושה היא מתקיים "דו שיח של חרשים" ולמעשה כל "צד" "משכנע את עצמו".

בתוכנית הרדיו **בואו נדבר על זה**, מבית היוצר של בית הספר לתקשורת באוניברסיטת אריאל, ובשיתוף פעולה עם "קול ישראל" ננסה לדון בשאלות העולות בקשר לנושא זה באופן שונה מהשיח הציבורי והתקשורתי הנהוגים בדרך כלל. באמצעות פאנל של נציגים מהמגזר החרדי, דתי-לאומי וחילוני, כמו גם מומחים מהאקדמיה ומהפרקטיקה, ננסה לברר באופן מעמיק יותר: מה המשמעות של "שוויון בנטל" עבור המגזרים השונים בחברה הישראלית? אילו נתונים ונרטיבים חשוב שכל מגזר ידע על מישנהו על מנת להבין טוב יותר את הסוגיות? וכיצד ניתן לקדם שיח יותר דיאלוגי בין החלקים השונים בחברה הישראלית בנושאים אלה?

¹ התחקיר נכתב על ידי עו"ד ענת קבילי, מומחית לתהליכי שיתוף פעולה בין מגזרי והשתתפות ציבור, בשיתוף עם תחקירני התוכנית: אפי כהני, יסמין חבשוש, מור בן חמו, תחיה נחשוני והמפיקה הראשית: נתלי גז.

גיוס לצה"ל: המסגרת החקיקתית

חובת השירות בצה"ל הינה פועל יוצא של מספר הוראות חוק. ההוראה הראשונה מצויה בסעיף 4 לחוק יסוד: הצבא, הקובע כי:

"החובה לשרת בצבא והגיוס לצבא יהיו כפי שנקבע בחוק או מכוחו".

ההוראה השניה מצויה בפקודת צבא הגנה לישראל, התש"ח-1948 הקובעת בסעיף 2, כי:

"במצב חירום יונהג גיוס חובה לצבא-הגנה-לישראל על כל שירותיו. גיל חייבי הגיוס יהיה כפי שייקבע על ידי הממשלה הזמנית".

ההוראה השלישית מצויה בפקודת סדרי שלטון ומשפט, שהחילה מצב חירום במדינת ישראל, החל מהקמתה. מצב חירום זה עומד בתוקפו עד היום.

ההוראה הרביעית מצויה בסעיף 13 לחוק שירות הביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986, לפיו:

"פוקד רשאי, בצו, לקרוא –

(1) ליוצא-צבא, גבר, שנמצא כשר לשירות והוא באחד הגילים שממונה עשרה עד עשרים ותשע, או שהוא רופא או רופא שיניים והוא באחד הגילים שמלושים עד שלושים ושמונה;

(2) ליוצא-צבא, אשה, שנמצאה כשרה לשירות והיא באחד הגילים שממונה עשרה עד עשרים ושש, או שהיא רופאה או רופאת שיניים והיא באחד הגילים שמעשרים ושבע עד שלושים ושמונה,

להתייצב, תוך התקופות הנזכרות בסעיף 20, לשירות סדיר במקום ובזמן שקבע בצו הפוקד, או מי שהוא הסמיך לכך, ואותו יוצא-צבא חייב להתייצב כאמור".

"יוצא-צבא" מוגדר בחוק כ:

"אזרח ישראלי או תושב קבוע שמלאו לו שמונה עשרה שנים וטרם קיבל פטור משירות ביטחון מחמת גיל לפי סעיף 36א".

בסעיפים 39 ו-40 לחוק נקבעו מספר מצומצם של עילות פטור לנשים: אם לילד ואשה הרה, אשה נשואה וטעמים שבמצפון או שבהכרה דתית.

המגזר החרדי

עד לחקיקת חוק טל, דחיית שירות ומתן פטור ממנו לחרדים נעשתה מכח סעיף 36 לחוק שירות הבטחון, שהינו סעיף כללי המסמיך את שר הבטחון לפטור משירות או לדחותו מטעמים שונים:

36. שר הבטחון רשאי בצו, אם ראה לעשות כן מטעמים הקשורים בהיקף הכוחות הסדירים או כוחות המילואים של צבא-הגנה לישראל, או מטעמים הקשורים בצרכי החינוך, ההתיישבות הבטחונית או המשק הלאומי, או מטעמי משפחה או מטעמים אחרים -

(1) לפטור יוצא-צבא או מיועד לשירות ביטחון שאינו יוצא-צבא מחובת שירות סדיר, או להפחית את תקופת שירותו;

(2) לפטור יוצא-צבא מחובת שירות מילואים לתקופה מסויימת או לחלוטין;

(3) לפי בקשת יוצא-צבא או מיועד לשירות בטחון שאינו יוצא-צבא, לדחות בצו, לתקופה שיקבע בו, את מועד ההתייצבות שנקבע לאותו אדם לפי חוק זה לרישום, לבדיקה רפואית או לשירות בטחון או להמשך שירות זה אם כבר החל בשירות.

בית המשפט העליון קבע כי אין להסתמך על סעיף זה על מנת לתת פטור למגזר שלם (החרדים) והדבר הביא להקמת ועדת טל ולחקיקת חוק טל אשר בוטל בפברואר 2012. עם ביטולו של חוק טל, "חזר" סעיף 36 לחוק שירות הבטחון להיות הסעיף שמכוחו נדחה שירותם של חרדים וניתן להם פטור, אולם על פי החלטת בית המשפט העליון על הכנסת לגבש הסדר חדש המתמודד עם הכשלים שבחוק טל.

המגזר הערבי

מאז הקמתה של מדינת ישראל לא נקראה מרבית האוכלוסייה הערבית לשירות בצה"ל. גם אוכלוסיה זו לא הוחרגה בחוק שירות הבטחון, אולם הפוקד נמנע מלקרוא לבניה ולבנותיה לשירות ובכך פוטר אותם, הלכה למעשה, מחובת הגיוס. הסיבות להחרגה זו שונות מהסיבות שעומדות בייסוד הפטור מהגיוס לחרדים.

בראשית ימי המדינה, לא נקראו לשירות העדות הדרוזית והצ'רקסית אולם במהלך השנים הביעו ראשי העדות את רצונם לשילוב בניהם בגיוס לצה"ל ומשנות ה-50 הם משולבים בשירות צבאי.

הדעה הרווחת היא כי שלושה טעמים עיקריים מצויים ביסוד החלטה זו²:

- 1. הטעם הביטחוני:** עיקרו בזיקה שמקיימת חלק מהאוכלוסייה הערבית בישראל לעם הפלסטיני ולמדינות ערב העוינות את ישראל;
- 2. הטעם ההומניטארי:** הטלת חובת גיוס על אוכלוסייה שאינה בהכרח מזוהה עם מדינת ישראל, עלולה לגרום לפגיעה ברגשותיהם ובמצפונם;
- 3. הטעם האידיאולוגי:** בהיות המדינה "מדינה יהודית" אין לדרוש מהמיעוט הערבי לגלות נאמנות למדינה ולמוסדותיה.

במידה ובן העדה הערבית חפץ להתגייס הוא נדרש לעמוד בתנאי סף ייחודיים, הגבוהים מתנאי הסף שלהם נדרש המתגייס היהודי.

המגזר החרדי

נתונים כלליים³:

- אוכלוסית החרדים מונה בין 750,000 ל- 800,000 בני אדם⁴
- היא מהווה כ- 10% מהאוכלוסיה היהודית
- שיעור הילודה במגזר החרדי הינו כ- 5% בשנה (מהגבוהים בעולם)
- החברה החרדית מתאפיינת בהתבדלות ובהסתגרות
- החברה החרדית היא הטרגונית ומורכבת ממספר זרמים
- לימוד התורה ממלא את מרבית חיי המעשה של הגברים (רק 52% מהגברים החרדים משולבים במעגל העבודה לעומת 61% מהנשים⁵).
- ההכנסה הממוצעת למשפחה חרדית הינה 6,100 ש"ח לחודש לעומת 12,000 למשק בית לא חרדי⁶; כ- 50% מן החרדים הם מתחת לקו העוני.

מיהו חרדי?⁷

"חלק מוגדר ומובחן בחברה היהודית, הרואה עצמו מחויב להלכה, כפי שהתפתחה על ידי האוטוריטות המוסמכות במסורת היהודית". (מ. פרידמן, 1991).

חשוב לזכור כי האוכלוסיה החרדית מגוונת מאד ומורכבת ממספר זרמים.

למטרות פורמליות כמו גיוס לצבא או מתן הטבות משתמשים בדרך כלל ב"סוג בית הספר האחרון שבו למד" (כלומר: האם למד בישיבות שמוכרות כשיבות "תורתם אומנותם").

³למעט אם צוין אחרת - מתוך הרצאתו של ד"ר ראובן גל בנושא: "הרקע, הצורך, האילוצים וקווים לפתרון אפשרי", ב- 3/5/2012 בכנס בנושא "חוק טל: לאן?" במכון למחקרי בטחון לאומי (ניתן לראות את ההרצאה ב- Youtube).

⁴מתוך ויקיפדיה, ערך "יהדות חרדית".

⁵שם

⁶מתוך דו"ח של ח"כ יוחנן פלסנר, יו"ר הוועדה לקידום השילוב בשירות והשוויון בנט"ל, יולי 2012 (דו"ח פלסנר), בעמ' 37.

⁷מתוך הרצאתו של ד"ר ראובן גל (ראו הערת שוליים 1).

החרדים ושאלת הגיוס לצה"ל

הסדר "תורתם אומנותם"

מקום המדינה ועד 1977

הסדר "תורתם אומנותם" הינו הסדר לדחיית שירות צבאי לתלמידי ישיבות גבוהות אשר מקדישים את כל עיתותיהם ללימוד תורה. ההסדר החל עם הקמת המדינה, בהחלטת ראש הממשלה הראשון, דוד בן גוריון. עם תחילתו נכללו בו 400 בחורי ישיבות שהיוו 0.07% מ-600,000 התושבים שהיו אז במדינה⁸.

שני גורמים עיקריים הביאו להחלטתו של ראש הממשלה בן גוריון:

- **שימור אחדות העם** - באותה עת, מנהיגי היהדות החרדית, בני הישוב היישן בירושלים, התנגדו להקמת המדינה והפשרה נועדה לחזק את מעמדה של הממשלה החדשה, הן כלפי פנים והן כלפי הקהילה הבינלאומית⁹.
- **קימום עולם התורה** - "הנכונות לפשרה זו נבעה ככל הנראה מהנכונות לשמר את עולם הישיבות בעקבות חורבן של קהילות אירופה בתקופת השואה. היא נתפסה באותו הזמן כמעין עוגן הצלה לעולם הולך ונעלם, שיש לו ערך תרבותי והיסטורי מבחינת החברה היהודית", כותבת פרופ' דפנה ברק-ארז (כיום שופטת בית המשפט העליון)¹⁰.

בשנות ה-50 וה-60 התקיימו מעת לעת דיונים בנושא הסדר "תורתם אומנותם" אולם הם לא שינו את ההסדר באופן מהותי. במהלך אותן שנים התגייסו חלק מבני הציבור החרדי לצה"ל. כך, למשל בגלגולו הראשון של הנח"ל החרדי בשנות ה-60 שירתו בו למעלה מ-1,000 חרדים¹¹.

בשנת 1968 שינתה הממשלה את המכסה של בני הישיבות הפטורים מגיוס לצה"ל והעמידה אותה על 800.12

הסדר "תורתם אומנותם" משנת 1977

עם עליית הליכוד בראשות מנחם בגין לשלטון בשנת 1977, וכחלק מההסכם הקואליציוני עם "אגודת ישראל" החרדית, הוסרה המכסה למצטרפים להסדר "תורתם אומנותם" וההסדר אף הורחב, ללא מגבלה, לחוזרים בתשובה שלא למדו עד אותה עת בישיבה¹³.

⁸ דו"ח פלסנר בעמ' 11, בהתבסס על דו"ח מבקר המדינה 39, 1988.

⁹ דו"ח פלסנר, עמ' 12-13.

¹⁰ דפנה ברק-ארז, גיוס בחורי הישיבות: מפשרה למחלוקת, **צומתי הכרעות ופרשיות מפתח בישראל**, דבורה הכהן, משה ליסק (עורכים), שדה בוקר (תש"ע 2010), עמ' 15.

¹¹ גלעד מלאך, "שוויון בנטל או נטל השוויון: לקראת ביטול חוק טל וההשלכות של גיוס בני הישיבות לצה"ל", נייר עמדה לקראת כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה, עמ' 7.

¹² דו"ח פלסנר, עמ' 16.

¹³ גלעד מלאך, "שוויון בנטל או נטל השוויון: לקראת ביטול חוק טל וההשלכות של גיוס בני הישיבות לצה"ל", נייר עמדה לקראת כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה, עמ' 7.

למרות שההסדר הפך למדיניות כוללת, במשך שנים (עד "חוק טל") הוא לא הוסדר בחקיקה, אלא הסתמך על סמכותו הכללית של שר הבטחון להחליט על דחיה בגיוס או על פטור מהגיוס לפי סעיף 36 חוק שירות הבטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986. דחייה זו הסתיימה לרוב בגיוס לתקופה קצרה, מתוך התחשבות במצבם המשפחתי, או בפטור מלא.

אחוז בני הישיבות הכלולים בהסדר עלה משמעותית במהלך השנים. בעוד שבשנת 1974 נכללו בהסדר 2.4% משנתון הגיוס, בשנת 2010 נכללו בו 61,800 איש, אשר היוו 13% משנתון הגיוס:¹⁴

שיעור בני הישיבות הכלולים בהסדר "תורתם אומנותם" לפי שנים:

	1980	1990	1999	2010
מספר דוחי השירות	10,462	21,238	30,414	61,800
שיעור דוחי השירות מכלל המחזור	4.2%	5.8%	9.2%	13%

עתירות וקריאות כנגד הסדר "תורתם אומנותם" בשנות ה-80-90

במשך השנים הוגשו עתירות שונות לבית המשפט הגבוה לצדק בענין הסדר "תורתם אומנותם", אולם הן נדחו על הסף בשל היות הנושא "בעל אופי ציבורי" שאין לדון בו בכלים משפטיים.

החל משנות ה-90 המוקדמות נשמעו קריאות רבות כנגד הפטור לתלמידי הישיבות, וניסיונות ספורים לשנות את ההסדר. מספר ועדות, כמו למשל "ועדת ישראלי", בראשות חיים ישראלי - עוזרו של שר הביטחון, דנו בהסדר הדחייה והפטור. ועדת ישראלי המליצה המלצות אכיפה רבות לעניין הפיקוח על קיום ההסדר, הן ברמת הפרט והן ברמת הישיבות, אולם לא המליצה לשנות את ההסדר באופן מהותי.

ועדת טל וחוק טל

בעקבות העליה במספרם של בני הישיבות שנכללו בהסדר "תורתם אומנותם" הוגשה לבג"ץ בסוף שנות ה-90 עתירה נוספת. כעת עמד מספרם של בני הישיבות אשר ההסדר חל עליהם על כ- 30,000 איש, כמעט כפול ממספר בני הישיבות עליהם חל ההסדר בשנות ה-80. בית המשפט העליון לקח בחשבון את

הנתונים מתוך דו"ח הוועדה לגיבוש ההסדר הראוי בנושא גיוס בני הישיבות, 2000, מבקר המדינה דו"ח ביקורת שנתי 62 לשנת 2011 ולחשבונות שנת הכספים 2010, 2012, כפי שהובאו במסמך "שוויון בנטל או נטל השוויון: לקראת ביטול חוק טל וההשלכות של גיוס בני הישיבות לצה"ל", מאת גלעד מלאך, בעמ' 11.

תנאי המציאות החדשים וקבע כי אין לשר הביטחון הסמכות לקבוע הסדר הענקת פטורים גורף לבני ישיבות לפי סעיף 36 לחוק שירות הביטחון וכי הסוגיה כולה צריכה למצוא את פתרונה בדבר חקיקה של הכנסת.

בעקבות החלטת בג"ץ מינה ראש הממשלה ושר הביטחון דאז, אהוד ברק, באוגוסט 1999 ועדה ציבורית בראשות שופט בית המשפט העליון בדימוס, צבי טל, אשר התבקשה להמליץ על הסדר ראוי בנושא גיוס בני הישיבות לצה"ל ולגבש נוסח להצעת חוק בענין זה. הוועדה מנתה 10 חברים. אחת מנקודות המוצא של הוועדה הייתה כי המחלוקת והניכור בתוך החברה הישראלית סביב שאלת גיוסם של בחורי הישיבות היא חמורה הרבה יותר מההיבטים הבטחוניים הכרוכים בסוגיה¹⁵.

במרץ 2000 הגישה הוועדה את מסקנותיה, ולפיהן חוקקה הכנסת ביולי 2002 את **חוק דחיית שירות לתלמידי ישיבות שתורתם אומנותם, התשס"ב-2002 ("חוק טל")**. החוק, נחקק כהוראת שעה אשר תעמוד בתוקף למשך 5 שנים. עיקרו של החוק היה כי בהתקיים התנאים הבאים רשאי שר הביטחון להעניק צו דחיית שירות למשך שנה (ולחדשו מדי שנה) לתלמידי ישיבות:

- (א) לימודים בהיקף של 45 שעות שבועיות לפחות, למעט חופשות;
- (ב) התלמיד אינו עוסק בעיסוק נוסף;
- (ג) הוגש תצהיר המאמת את תנאי א' ו-ב';
- (ד) ראש הישיבה אישר את אמיתות התנאי הראשון והתחייב להודיע על שינוי בו.

עוד קבע החוק כי תלמיד ישיבה שהגיע לגיל 22 וגיוסו נדחה במשך ארבע שנים, רשאי לדחות את הגיוס בשנה נוספת בה יוכל לצאת מהישיבה לשנת הכרעה, שבמהלכה יוכל לעבוד או ללמוד מקצוע ובסיומה לבחור אם להמשיך ללמוד או להשתלב בעבודה, לאחר שישירות שירות צבאי מקוצר של שנה וארבעה חודשים ומילואים לפי צרכי הצבא, או שירות אזרחי בן שנה אחת עם אפשרות לעבודה נוספת. ההחלטה בין שתי החלופות תהיה של הצבא.

הוועדה המליצה גם כי צה"ל ייערך לקליטת בני האוכלוסייה החרדית במסגרות המתאימות להם, וכי יורחבו מסגרות של שירות צבאי לחרדים כגון הנח"ל החרדי. כמו כן המליצה הוועדה לבחון ביתר קפדנות את הנכללים בהסדר "תורתם אומנותם" ולאכוף עליהם את תנאי ההסדר.

סמוך לאחר חקיקת חוק טל הוגשו לבג"ץ כמה עתירות שדרשו לבטלו בשל העובדה כי הוא פוגע בעקרון השוויון. בג"ץ לא ביטל את החוק, אולם קבע כי חוקיותו של החוק תיבחן בהמשך לאור השאלה האם הוא מצליח להגשים את תכליותיו לקידום שילוב החרדים בחברה. חמש שנים לאחר חקיקתו הוארך חוק טל ב-5 שנים נוספות, אולם בפברואר 2012 קבע בג"ץ כי אין להאריך את חוק טל למשך תקופה שלישית, מאחר ש"אין באמצעים אשר בחוק טל כדי להגשים את תכליותיו, והוא הפך למעשה לכלי להנצחת המצב שהיה קיים עובר לחקיקתו"¹⁶.

הוועדה לקידום השוויון בנטל (ועדת פלסנר): בעקבות החלטת בג"ץ מינתה הממשלה בחודש מאי 2012 ועדה בראשות ח"כ יוחנן פלסנר, בה היו נציגים מחלק מסיעות הקואליציה וכן נציגי ציבור, לשם

¹⁵ דו"ח פלסנר, עמ' 21-22.
¹⁶ סעיף 16 לפסק דין רסלר, 2012.

גיבוש המלצות בסוגיית הגיוס לצה"ל של חרדים וערבים. מעט לפני סיום עבודתה היא פוזרה על ידי ראש הממשלה נתניהו ולא השלימה את מלאכתה. יו"ר הוועדה, ח"כ יוחנן פלסנר, החליט להשלים את העבודה ולהגיש דו"ח מטעמו.

עיקרי דו"ח ח"כ פלסנר:

- עד שנת 2016 כ- 80% מכל שנתון של אוכלוסיית הציבור החרדי ישרתו במסלול שירות משמעותי בצבא או בשירות האזרחי.
- האחריות לשירות תהיה אישית ותכלול קנס כספי (7,500 ש"ח ועוד 75 ש"ח לכל יום של אי התייצבות) ורישום פלילי למשתמט. לאחר 4 שנים מיום כניסת החוק לתוקף, יישללו ממשתמטים גם הטבות בתחומי הארנונה והטבות לדיור וביטול מלגת "כולל" חודשית בסך 141 ₪.
- גיל הגיוס – בני המגזר החרדי יידרשו לשרת עד גיל 22¹⁷ למעט קבוצת "מתמידים" אשר תמנה 1,500 תלמידים בשנתון.
- מסלולי שירות-צה"ל והשירות האזרחי יפתחו וירחיבו מסלולי שירות משמעותיים העונים על יעדי הגיוס (השירות המקוצר יבוטל).
- אחריות קהילתית – תהיה זיקה ישירה בין עמידה במתווה יעדי הגיוס לבין תקציב הישיבות והטלת סנקציות. ישיבה שרבע מתלמידיה נעדרים משירות לא תקבל תשלומי תמיכה, ואם בביקורת נוספת ימצא מצב דומה - היא תיסגר.
- אחריות מוסדית - ישיבות שתלמידיהם ישרתו במסלולי השירות, יתוגמלו ביתר לעומת ישיבות אחרות שיתוגמלו בחסר.
- יינתן תמריץ חיובי לגיוס מוקדם החל מגיל 18.

מערכת הבחירות לכנסת ה-33 וההסכם הקואליציוני בעקבותיה

נושא ה"שוויון בנטל" ובעיקר – גיוס חרדים לצבא – היה בראש סדר העדיפויות של מספר רשימות אשר התמודדו בבחירות לכנסת האחרונה, ובראשן – "יש עתיד", "הבית היהודי" ו"קדימה". משכך, הנושא נדון בהרחבה בשיח הציבורי בחודשים האחרונים. בהסכם הקואליציוני בין הליכוד לבין מפלגת "יש עתיד" נאמר כי עם כינון הממשלה תוקם ועדת שרים בראשות שר מסיעת "יש עתיד" (השר יאיר לפיד) שתורכב מכל מרכיבי הקואליציה במטרה להעביר את "חוק השוויון בנטל". ועדת השרים תגיש בתוך 45 ימים מיום הקמת הממשלה הצעת החוק בנושא, אשר תעבור במליאת הממשלה לפני הגשת תקציב 2013 לכנסת. ועדת השרים תפעל גם כוועדת מעקב על ביצוע החוק ותבחן את התקדמות התהליך במהלך כל כהונת הממשלה.

¹⁷ שנת ההכרעה בחוק טל גרמה לכך שרוב המתגייסים מקרב הציבור החרדי הגיעו לצבא בגיל 22, בו הם כבר אנשי משפחה ולכן חייבים בשירות עורפי בלבד.

מסלולי שירות לחרדים בצה"ל

בצה"ל קיימים מספר מסלולים המיועדים לחרדים:

גדוד נצ"ח יהודה (הנח"ל החרדי): הוקם בשנת 1999 על ידי צה"ל, בשיתוף עם רבנים ומשרד הביטחון, על מנת לאפשר לחרדים לשלב שירות צבאי קרבי עם המשך השמירה על אורח חייהם. המסלול מיועד לחרדים בני 18-21 אשר אינם לומדים בישיבות ומתגייסים לשירות חובה קרבי לתקופת שירות מלאה. הגדוד מבצע משימות ביטחון ביהודה ושומרון. בשנת השירות האחרונה עוברים החיילים הכשרה והתמקצעות בנושאים אזרחיים שונים. לגדוד מתגייסים כ-500 חיילים בכל שנה. מחקרים מראים כי 91% מבוגרי המסלול עובדים או לומדים¹⁸, אחוז גבוה יותר מזה של כלל האוכלוסיה העומד על 80%.

פרויקט שח"ר:¹⁹ בשנת 2007, חמש שנים לאחר חקיקת חוק טל, הקים צה"ל את מיזם שח"ר (שילוב חרדים בצה"ל) לשילוב חרדים בני 22-26, בעלי משפחות, בשירות חובה במקצועות עורפיים, טכנולוגיים ומקצועיים. כיום משרתים כ-2,000 חרדים במסגרת שח"ר כאשר הצפי הוא לגייס כ-2,400 חרדים מדי שנה עד לשנת 2015. המשרתים במסגרת התוכנית לומדים קורסים מקצועיים שיכולים לשמש אותם גם באזרחות, כגון - תוכניות וטכנאים. משך השירות בתוכנית נע בין שנה וחצי לשנתיים.

בתוך שח"ר קיימים מספר מסלולים: שח"ר תוכנה (הכשרת חיילים כבודקי תוכנה), שח"ר כחול (הכשרה למערך הטכנולוגי של חיל האוויר), שח"ר אט"ל (שילוב באגף הטכנולוגיה והלוגיסטיקה, תוך הכשרה במקצועות שונים וקבלת תעודת גמר ממשלתית ממשרד התמ"ת), שח"ר ים (חיל הים), שח"ר אכ"א (שירות באגף כח אדם), בינה בירוק (מסלול שח"ר בחיל המודיעין).

צה"ל עושה מאמצים להתאמת תוכנית הגיוס לאופי החברה החרדית: ימי גיוס לגברים בלבד, סגל פיקוד ישיר המורכב מגברים בלבד, מזון כשר למהדרין, שיעור "דף יומי", שירות בקבוצות, סביבת עבודה גברית לאורך כל השירות, פטור משירות בשבתות וחגים ועוד. כמו כן, נהנים החיילים מתשלומי משפחה בהתאם לגודל משפחתם.

באמצעות תוכניות אלו מבקש צה"ל להקל על חרדים שבחרו לעזוב את מסלול הלימוד בישיבה להשתלב בחברה ובשוק העבודה. לצורך כך, כבר במהלך השירות מתבצעת השלמת השכלה והכשרה מקצועית, המסייעות להם בהשתלבות מיטבית בחברה הישראלית לאחר שחרורם.

כ-90% מבוגרי התוכנית משולבים בשוק העבודה האזרחי במקצועות שונים. כ-20 מבוגרי התוכנית משרתים כיום כקצינים בצה"ל וכ-70 משרתים כנגדים²⁰.

מסלול שוחר טוב: מסלול המיועד לנוער חרדי נושר, בגילאי תיכון, בשיתוף פעולה בין צה"ל לבין רשתות להכשרה מקצועית (עמל ואורט), ומטרתו הכשרת התלמידים במגוון מקצועות טכניים לצד לימודים תורניים. בסיום ההכשרה משולבים הבוגרים במגוון תפקידים טכניים בחיילות צה"ל.

¹⁸ איליה זטקובצקי וראובן גל, **הדרך לשילוב**, ירושלים, מוסד שמואל נאמן 2012, עמ' 25

¹⁹ <http://www.idf.il/1133-15081-he/Dover.aspx> (מתוך אתר צה"ל, 1/3/2012)

²⁰ שם

כאמור, על אף שחוק טל נחקק בשנת 2002, בפועל, הפעלת המסלולים הייחודיים עבור החרדים החלה באופן משמעותי בשנת 2007. סך המתגייסים לשירות הצבאי בין השנים 2007-2011 מראה על עליה מתמדת בכמות המתגייסים מקרב המגזר החרדי²¹:

	2011	2010	2009	2008	2007	
נצח יהודה	380	368	382	260	250	סך הכל
שח"ר	608	530	347	127	38	סך הכל
	988	898	729	387	288	סך הכל

מאז פג חוק טל נשלחים צווי גיוס לכל הצעירים החרדים בגילאי 16-18. עד כה נשלחו יותר מ-3,000 צוים²².

עלות גיוס חרדים לצה"ל

לפי דו"ח של מרכז המחקר והמידע בכנסת²³, עלות גיוס 1,288 חרדים בשנת 2011 עמדה על 90 מיליון שקלים. שהם כ-70,000 ₪ לחייל. העלות הגבוהה נובעת מהצורך בהיערכות מיוחדת לגיוסם הכוללת מתן מזון בכשרות "מהדרין" והכשרה מקצועית. מעבר לעלות זו, קיימת גם עלות המשכורת החודשית שמקבל חייל חרדי. חייל נשוי ללא ילדים ישתכר כ-3,218 ₪ לחודש. חייל נשוי עם ילד יקבל כ-4,000 ₪ לחודש. 40% מהעלות הכוללת של גיוס חרדים לצה"ל מיועדים לתשלומי משפחה. אשת חייל ללא ילדים תקבל עד ל-3,218 ש"ח ואשת חייל אם לילד תקבל עד לתקרת תשלום מירבית של 4,022 ש"ח.

²¹ מתוך דו"ח ח"כ פלסנר, עמ' 42

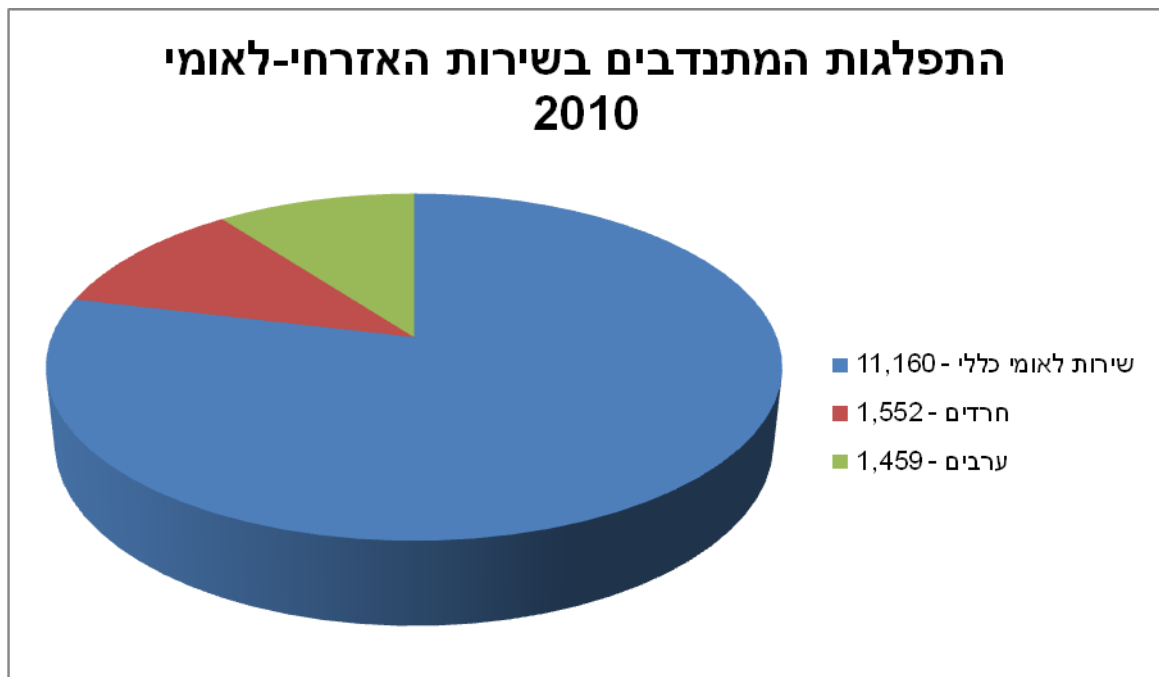
²² מתוך "הארץ", 21/2/2013, <http://www.haaretz.co.il/news/whatis/1.1934712>

²³ <http://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m03076.pdf>

שילוב חרדים בשירות האזרחי

בן ישיבה שגילו 22 שנים לפחות, רשאי להמיר את השירות הצבאי בשירות אזרחי, באישור שר הבטחון לגבי כל מועמד בנפרד. השירות האזרחי נפרס על פני שנת שירות אחת במשרה מלאה (8 שעות ביום) או על פני שנתיים בחצי משרה (4 שעות ביום)²⁴. השירות האזרחי מתבצע במסגרת הקהילה החרדית (עמותות חסד וסיוע) או במסגרות ממלכתיות (עיריות, משרדי ממשלה).

לפי דו"ח של מרכז המידע והמחקר של הכנסת²⁵ המתנדבים בשירות האזרחי נחלקים לשלוש קבוצות עיקריות: השירות הלאומי – כללי (אשר מורכב ברובו מבנות דתיות בעלות פטור משירות צבאי על רקע דתי), חרדים וערבים.

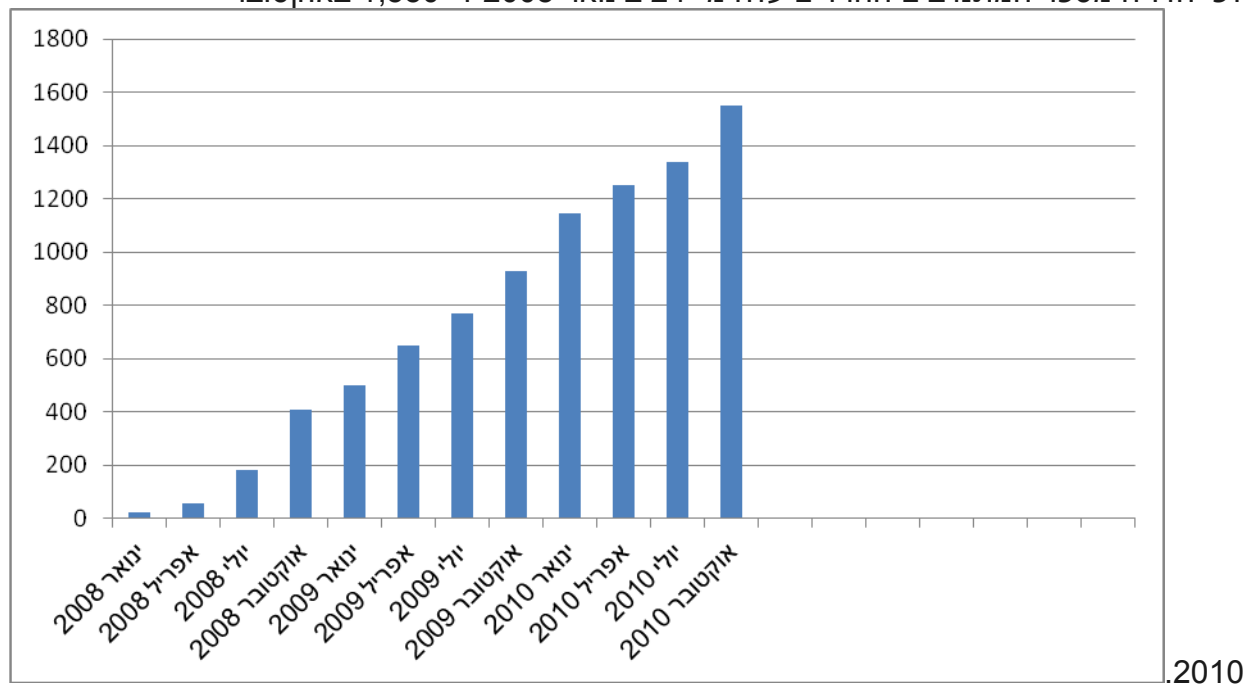

²⁴דו"ח פלסנר, בעמ' 56

²⁵דו"ח מרכז המחקר והמידע של הכנסת, "השירות האזרחי-לאומי בישראל: סקירה וניתוח", אחמד חטיב ואילן ביטון, פברואר 2011. כל התרשימים לגבי השירות האזרחי-לאומי מובאים מתוך הדו"ח

הגידול במספר המתנדבים החרדים בשירות האזרחי- 2008-2010

לפי הדו"ח מספר המתנדבים החרדים עלה מ- 24 בינואר 2008 ל- 1,550 באוקטובר

2010

שיקולים ערכיים

עקרון השוויון

הדיון הציבורי בנוגע ל"שוויון בנטל" נוגע בראש ובראשונה לערך השוויון. בנייר עמדה לקראת כנס אלי הורוביץ לכלכלה וחברה²⁶, כתב גלעד מלאך:

"השירות הצבאי הוא אחת החובות המרכזיות באזרחות הישראלית. זוהי חובה חסרת תקדים לעומת מדינות העולם ונובע מהאיום הקיומי שמדינת ישראל נתונה בו... בחורי הישיבות החרדיות נהנים מפריבילגיה חריגה: האפשרות לבחור אם לשרת בצבא או בשירות אזרחי או ללמוד בישיבה, בעוד שהזכות לבחור בלימודים כתחליף לשירות איננה ניתנת לאזרחים או לקבוצות אחרות.... היקף הלא מתגייסים במגזר החרדי משפיע על תחושת 'השוויון בנטל' של המשרתים בצבא ובשירות האזרחי-לאומי. בעוד שקיימת הסכמה רחבה בקרב הציבור כי יש לאפשר לקבוצת מובחרת של מצטיינים שלא להתגייס ולהמשיך ברציפות בלימוד תורה, תחושות הצדק והשוויון של רבים בחברה הישראלית מזדעקות לנוכח ההרחבה המתמשכת של ההסדר בחברה החרדית".

מלאך מציין בנייר העמדה, כי על פי עדותו בפני ועדת פלסנר של ראש תומכ"א, תא"ל גדי אגמון, אילו התגייסו החרדים בשיעורים דומים למגזר הכללי, אפשר היה לקצר את אורך השירות הצבאי לכלל האוכלוסיה.²⁷

על פי פסיקת בתי המשפט בישראל הזכות לשוויון הינה זכות חוקתית המעוגנת בחוק יסוד כבוד האדם וחירותו. אולם, ישנה הבחנה בין שוויון פורמלי לבין שוויון מהותי. משמעותי של שוויון פורמלי הינו כי עקרון השוויון צריך להיאכף בצורה שווה על כל הפרטים בחברה, ללא קשר לשונותם. משמעותו של שוויון מהותי הוא כי יחס שונה הוא מותר כל עוד מדובר ב"שוני הרלוונטי לעניין" אשר יוצר הבחנה מותרת. כאשר השוני אינו רלוונטי מדובר בהפליה אסורה.

בדו"ח ועדת טל היתה התייחסות לעקרון השוויון. הנה דברים מתוך הדו"ח²⁸:

"רוב המופיעים שהופיעו בפני הוועדה הכירו בכך ששוויון מלא אינו ניתן להשגה כלל. גם כיום יש בצבא הבדלים רבים בסוג השירות בצה"ל ובמשך הזמן של שירות כזה וישנן אוכלוסיות שצה"ל כלל אינו מגייס אותן, כגון עולים חדשים מגיל 22 ומעלה. לפיכך, רוב הדוגלים בשוויון הביעו נכונות להכיר בשוני שבין עולמם ואורח חייהם של בני הישיבה כבשוני רלוונטי המצדיק סטיה מן השוויון המלא".

היבטים כלכליים

שיעור המשתתפים בכוח העבודה בגילאים 25-64 במגזר החרדי עומד על 45%, לעומת 80% בכלל האוכלוסיה. לדעת חוקרים רבים נובע הדבר מהעובדה שהחוק אינו פוטר חרדים משירות אלא דוחה את שירותם כל עוד הם לומדים בישיבה, דבר לו תרומה מכרעת להפיכת החברה החרדית ל"חברת לומדים" ולאי השתתפותם של רבים מהמגזר החרדי במעגל העבודה. כמו כן, השירות בצה"ל מהווה "כרטיס

²⁶ניר עמדה מלאך, בעמ' 14

²⁷דברים שהובאו לפני ועדת פלסנר וצוטטו בניר העמדה של גלעד מלאך, בעמ' 14.

²⁸הציטוט הובא בדו"ח פלסנר, בעמ' 23-24.

כניסה" חשוב למעגל העבודה הישראלי הן ברמה הפורמלית והן ברמה הפרקטית של רכישת מיומנויות תעסוקה.

ההשתתפות הנמוכה במעגל העבודה יוצרת בעיה מאקרו-כלכלית. לפי הערכות חוקרים, אילו עמד שיעור התעסוקה של החרדים על 80%, ותוך לקיחה בחשבון של מגבלות השתכרות ופריון עבודה, התוצר הכלכלי של מדינת ישראל יכל לעלות ב- 8.25 מיליארד ש"ח לשנה²⁹.

בנוסף להקטנת התוצר הלאומי, התעסוקה הנמוכה גורמת לכך שהמגזר החרדי משלם פחות מסים, וכן להרחבת התמיכות מטעם המדינה במשפחות חרדיות.

היבטים מאקרו-כלכליים נוספים הם ההשלכות הכלכליות של אי קיצור השירות ושירות המילואים לאוכלוסיה המשרתת בצה"ל והתמיכה הישירה בבחורי ישיבות ואברכי "כולל" העומדת כיום על כמיליארד ש"ח לשנה. היבטים אלה נוגעים גם לערך השוויון.

השלכות חברתיות

המחלוקת החברתית סביב שאלת גיוס בני הישיבות הינה אחד הנושאים המקטבים ביותר בתוך החברה הישראלית. עמדה על כך ועדת טל:³⁰

"הבעיה בנוגע להסדר 'תורתו' אומנותו' (והמתבטאת בין היתר במספר הרב של בני הישיבות השוהים במסגרת ההסדר) איננה, בעיקרה, בטחונית-צבאית, כי אם חברתית. כל חברי הוועדה כאחד השתכנעו כי מצב דברים זה מחייב את הפעלתם של הסדרים זהירים ומתוך הסכמה של הגורמים המרכזיים בעולם הישיבות (ההדגשה אינה במקור – ע.ק.), וכי מבלי לגרוע מן הצורך בתרומה ממשית לבטחון, באמצעות שירות צבאי, ראשיתה של ההצלחה תהיה ביצירת מגמה של צמצום הניכור והמרחק החברתי של האוכלוסיה החרדית בישראל עם חלקי האוכלוסיה האחרים".

בלב המחלוקת הציבורית עומדות שאלות הקשורות להתמודדות החברה הישראלית עם הקבוצות התרבותיות השונות החיות בה, והחשש של כל אחת מהן מ"כפיה תרבותית" על ידי קבוצות אחרות.

גם ד"ר ראובן גל, בכנס במאי 2012 בנושא "חוק טל: לאן?" במכון למחקרי בטחון לאומי, הדגיש את ההשלכות החברתיות של המתחים בין הקבוצות החברתיות השונות, המייצרים קיטוב, פחד וניכור הדדי³¹.

כיבוד מחויבותם הרוחנית וההיסטורית של בני המגזר החרדי

כאמור, אחד הטעמים הראשוניים להסדר דחיית השירות לתלמידי הישיבות היו הרס הישיבות באירופה בשואה והרצון לקומם את עולם התורה באמצעות הישיבות החרדיות. בתשובה לעתירה שהוגשה בשנת 1986 כנגד ההסדר³² השיבה המדינה כי בין הטעמים העומדים ביסוד ההסדר נמצאים: "כיבוד מחויבותם הרוחנית וההיסטורית של לומדים ומלמדים ש'תורתם אומנותם' להמשיך ברציפות את קיום הערך של לימוד תורה" וכן "הרצון שלא לפגוע בעקרון האמור שהוא נעלה ומקודש לחלק מהאוכלוסיה בישראל ובתפוצות". אחת מטענות הנגד המושמעות כיום כנגד טענה זו היא כי על מנת להמשיך במימוש מטרה היסטורית חשובה זו אין מקום לפטור כיום כמות העומדת על כ- 60,000 בחורי ישיבות. כזכור,

29

³⁰ להוסיף ציטוט מתוך ועדת פלסנר

³¹ ניתן לצפות בהרצאתו של ד"ר גל ב: <http://www.youtube.com/watch?v=zXz450c0Ly0>

³² בג"צ 910/86 רסלר נ' שר הבטחון, פ"ד מב (2), 441 (1988).

עם הקמת המדינה, שנים ספורות לאחר השואה, ראשי המדינה פטרו כ- 400 בחורי ישיבות לצורך תכלית זו. טענה נוספת היא כי ניתן להמשיך ולהשיגה את המטרה הזו באמצעות כמות מצומצמת של "עילויים בתורה" אשר יקבלו פטור מגיוס לצה"ל וימשיכו את לימודיהם ברציפות בעוד שהיתר יעשו הפסקה בלימודיהם לטובת שירות בצה"ל.

לימוד התורה הוא אשר מגן על מדינת ישראל

אחת הטענות המרכזיות הנשמעת מתוך החברה החרדית להצדקת אי הגיוס לצבא הינה כי "לימוד התורה הגן על עם ישראל במשך ההיסטוריה והוא זה שמגן היום על מדינת ישראל. על כן הלימוד בישיבות הוא שירותם של החרדים לטובת המדינה"³³. מאידך, חלקים גדולים מהציבור בישראל, כותב מלאך "אינם מקבלים טענה זו כלל, ואחרים, הרואים אף הם בלימוד התורה ערך חשוב, אינם מקבלים את הקביעה שלא ניתן לעשות הפסקה בלימוד לטובת השירות הצבאי". כך, לדוגמה, "אורחות חיייהן של הקהילות החרדיות ברחבי העולם אינם מאששים טיעון זה, שכן הרוב המוחלט של בחורי הישיבות בהן יוצאים ללימודים כלליים או לעבודה בתחילת או במחצית שנות העשרים לחייהם"³⁴.

היבטים מבצעיים

לפי גלעד מלאך "מאז שנת 2005 החלה ירידה משמעותית במספר המתגייסים לשירות סדיר בצה"ל בשל סיבות דמוגרפיות. שינוי זה הביא למפנה בעמדת הצבא ביחס לצורך בגיוס חרדים. הדבר ניכר בין היתר בהתבטאויותיהם של ראשי המטכ"ל האחרונים, גבי אשכנזי ובני גנץ"³⁵. ביולי אשתקד אמר הרמטכ"ל גנץ כי "הדרג הפוליטי הוא זה שהכריע בעניין הזה ולכל מה שיחליטו ניערך בהתאם, זה אינו עניין להחלטה צבאית"³⁶.

הקושי לשמור על זהות חרדית בצבא

טענה נוספת הנשמעת בקרב הציבור החרדי היא כי לא ניתן לשמור על זהות חרדית בצבא, והצבא אינו ערוך לשנות את אופיו ולהתאימו לאורח החיים החרדי הכרוך בהקפדה קפדנית על מצוות ועוד.³⁷ בפרויקט שח"ר והנח"ל החרדי פועל צה"ל להתאמת המסגרת הצבאית לצורכי החרדים. אחת השאלות הנשאלות היא מה יהיו ההשלכות של גיוס בהיקפים גדולים יותר.

יעילות

בתשובה לעתירה שהוגשה בשנת 1986 בנושא הסדר "תורתם אמנותם" כתב שר הבטחון כי שיקולי יעילות הם בין השיקולים העומדים ביסוד ההסדר:

"העובדה שאורח החיים של תלמידי הישיבות הינו דתי קיצוני ביותר ועקב כך ההליכה לצבא גורמת להם בעיות חמורות בהסתגלות לחברה ולתרבות זרות להם, וקשיים בשמירת קפדנית על מצוות הדת... כך... נוהגי יום יום.. שלהם עלולים להערים קשיים רבים בהיערכות צה"ל לשילובם במסגרותיו".

עוד נכתב שם כי "יעילות שירותם מוטלת כל כולה בספק עקב הקושי הנפשי שלהם להתבטל מלימוד תורה ועקב חינוכם ואורח חייהם המיוחד".

³³ גלעד מלאך, עמ' 15

³⁴ שם

³⁵ גלעד מלאך, בעמ' 15-16

³⁶ מתוך כתבה ב"הארץ", 21/2/2013, <http://www.haaretz.co.il/news/whatis/1.1934712>

³⁷ שם

דעות שכאלה עדיין נשמעות במרחב הציבורי בתקופתנו, אם כי נראה שבהיקף נמוך יותר.

מגמות בחברה החרדית

לדברי ד"ר ראובן גל, ראש פרויקט שילוב חרדים במוסד שמואל נאמן בטכניון, בעשור האחרון ישנן תמורות דרמטיות באוכלוסיה החרדית שמתבטאות ב³⁸:

- **פתיחות הולכת וגוברת ליציאה לתעסוקה:** בעוד שבשנת 2002 36% מהגברים החרדים שולבו במעגל העבודה, בשנת 2012 היו 46% חרדים במעגל התעסוקה³⁹;
- **פניה גוברת והולכת למוסדות השכלה גבוהה** (כיום ישנם 7,500 סטודנטים חרדיים);
- **עליה הדרגתית בשיעורי הגיוס לצה"ל ולשירות האזרחי;**
- **נכונות של חלק ניכר ממנהיגי הקהילה לאפשר שילוב בין עבודה לתעסוקה.**

לדעת ד"ר גל הגורמים לתמורות אלה מגוונים, וכוללים:

- **שינויים קהילתיים:** קשיים לממן רכישת דירה למשפחות גדולות וקשיי פרנסה שנובעים מהידלדלות גמ"חים ומסוף דור השילומים;
- **שינויים כלכליים:** צמצום התרומות מחו"ל כתוצאה מן המשבר הכלכלי בעולם וראייה של החרדים את ההזדמנויות הכלכליות בעולם;
- **שינויים נורמטיביים:** החלפת הדורות וחלחול הביקורת הציבורית אל תוך הקהילות החרדיות.

³⁸ מתוך הרצאתו של ד"ר ראובן גל בכנס שנערך במכון למחקרי בטחון לאומי בנושא "חוק טל: לאן?", 3/5/2012, ניתן לראות את ההרצאה ב: <http://www.youtube.com/watch?v=zXz450c0Ly0>

³⁹ נתוני בנק ישראל, כפי שהובאו בהרצאתו של ד"ר ראובן גל, שם

מאמרים בנושא המגזר החרדי

גיוס חרדים לצה"ל

למה הנטל נופל רק על הילדים שלנו? – מאמר דעה של זהרה ברגר-צור, חברת הנהלה בפורום לשוויון בנטל, פורסם ב-Ynet ב-3/8/2008
*זהרה ברגר-צור תשתתף בפאנל של התוכנית, כנציגת הפורום לשוויון בנטל

אודות הפורום לשוויון בנטל: כיום רק 50% נושאים בנטל השירות. על פי התחזיות בעוד פחות משני עשורים מגזרים שלמים במדינת ישראל יכפילו את מספרם מפאת ריבוי טבעי. **האם גם אז נמשיך לשאת אותם על כתפנו?** אנו מאמינים כי רק שינוי שיבוא מן העם אל העם יצליח לחולל את המהפכה החברתית הנחוצה כל כך, וכי חקיקה היא הדרך היחידה להביא לשוויון אזרחי ולנשיאה שווה בנטל.

מראית עין מזויפת של שוויון – פרופ' משה הלברטל, פרופסור למחשבת ישראל ולפילוסופיה באוניברסיטה העברית בירושלים ופרופסור למשפטים במרכז הבינתחומי בהרצליה, פורסם ב"הארץ" 27/2/2013: התוכניות השונות לגיוס חרדים אינן נושאות עמן בשורה גדולה - דחיית גיל הגיוס תשכפל את אי השוויון לתוך המערכת ותוסיף נטל על תקציב הביטחון, והחרדים, מצדם, יסרבו לגיוס, משום שהוא נוגד את האידיאולוגיה שלהם.

מנקודת המבט החרדית:

זר לא יבין זאת: כיצד ניתן להסביר את אי גיוס בני הישיבות לצה"ל גם לאם השולחת את בנה לסכן את חייו בחזית? הרב דב פוברסקי מחזיר אותנו למקורות הפטור האמיתי של לומדי התורה מנטל הביטחון.
* הרב פוברסקי יהיה נציג המגזר החרדי בפאנל של התוכנית.

יותר קשה ללמוד מאשר להילחם – כתבה על ראיון של הרב פוברסקי עם גבי גזית, פורסם באתר החרדי "כיכר השבת" ב-13/3/2013

מועצת גדולי התורה: "לא להתגייס לצבא בכל אופן שהוא": מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל ב'קול קורא' מיוחד ובו נכתב כי אין להתגייס לצבא בכל אופן שהוא: "עמדו על משמרתכם גם אם יבקשו לקחתכם בכח הזרוע ולהטילכם לבית הכלא – אל תיראו ואל תיחתו" נאמר בלשון ההודעה.

יהודה משי זהב בקריאה: "מנהיגנו, הפסיקו לפחד, ברבבותנו ובראשות רבותינו נציף את בתי הכלא!"
מתוך אתר האינטרנט החרדי קוקר, 5/3/2013

הרב חיים אמסלם גייס את בנו לצה"ל: "מי שלא לומד - שיתגייס" – פורסם באתר האינטרנט החרדי "כיכר השבת", ב-26/2/2012

גיוס חרדים: פעם המפלגות החרדיות תמכו בכך רשמית (אתר האינטרנט "סרוגים", 14/10/2012): מול ההתנגדות הנוכחית של הח"כים החרדים לגיוס בחורי ישיבה לצה"ל, מעניין להיזכר מה קרה לפני ארבעים שנה, כשלצעירי אגודת ישראל היה גרעין נח"ל עצמאי, וגיוס בחורי הישיבה היה בעידוד ובתמיכה רשמית של חברי כנסת בתוך המפלגות החרדיות.

מנקודת המבט הדתית-לאומית:

על פרשת "תרומה" ושוויון בנטל – הרב יחזקאל יעקובסון, ראש ישיבת שעלבים, הכותב כי השירות

הצבאי והלאומי הוא מצווה וחובה לכל אדם. לפי הרב, הסיסמא שוויון בנטל הינה סיסמא מוטעית, הן בכינוי השירות "נטל", והן בשאיפה הקיצונית ל"שוויון" במסגרתו. "השירות הצבאי איננו נטל, הוא חובה הלכתית, חובה מוסרית וזכות גדולה.", אומר הרב.

הרב שרלו לחרדים: תשלחו את הבטלנים לצבא – פורסם באתר "סרוגים" ב- 18/4/2010
אני ממשיך בציפיות ובתקוות כי הציבור החרדי יתבע מבחוריו שלו - רק מהבטלנים, מאלה שאינם ממלאים את הייעוד הגדול של תלמוד תורה, לנטוש את עיר המקלט של הישיבות, ולהתגייס לשורות הראשונות בצבא. ערב יום הזיכרון קורא הרב שרלו למגזר החרדי להתגייס לצה"ל.
* הרב שרלו ישתתף בתוכנית כנציג המגזר הדתי-לאומי.

תשובת הרב שרלו לטענות החרדים נגד גיוס לצבא – פורסם באתר "מורשת".

על מגמות בחברה החרדית:

מהפיכה חרדית שקטה – מאמר דעה ב"הארץ" 10/12/2010 מאת ד"ר ראובן גל, ראש פרויקט שילוב חרדים במוסד שמואל נאמן למחקר מדיניות חברתית בטכניון ובעבר ראש מינהלת השירות האזרחי-לאומי במשרד ראש הממשלה.
* ד"ר ראובן גל יהיה אחד ממשתתפי הפאנל בתוכנית.

אל תעצרו את חוק טל – מאמר דעה ב"הארץ" (25/2/2011) מאת ד"ר ראובן גל.

תעסוקה

נתינה, אל תצא קטן – מירב ארלוזורוב, דה מרקר (3/7/2012): על חשיבות שילוב החרדים בתעסוקה.

נתח במקום נטל – מאמר דעה ב"הארץ" (22/2/2013) מאת קובי ריכטר, איש הייטק, טייס ולשעבר ראש מחלקת אמצעי לחימה בחיל האוויר. במאמר טוען ריכטר כי השלכות ההשתתפות הנמוכה של החרדים במעגל העבודה חמורות מאלה של אי גיוסם לצה"ל, ועל כן הוא מציע בשלב ראשוני לוותר על כל כפייה בנושא השירות בצה"ל וליצור תוכניות שיעודדו שילוב חרדים בתעשייה ויסייעו לקבלת תרומה משמעותית לכלכלת ישראל מקהילתם, המחדדת את מוחה כדרך חיים וכמטרה בחיים. הוא מציע, בין היתר, לעודד חברות להעסיק חרדים על ידי צעדים ברוח החוק לעידוד השקעות הון, וכן לעודד חרדים להשתלב בעבודה על ידי הצעת זכויות שהמדינה מעניקה לאלה המשרתים שירות צבאי או אזרחי.

רגע לפני ששולחים את החרדים לעבודה - מאמר של עדי סופר, כלכלן במרכז אדוה (13/2/2013)
הטוען כי הכנסת החרדים למעגל העבודה ללא תכנון והיערכות יגדילו את האבטלה במשק ויפחיתו את השכר הממוצע במשק כאשר הנפגעים העיקריים יהיו אלה המתמודדים על משרות המשלמות את שכר המינימום. לדעתו לפני ששולחים את החרדים לעבוד יש לדאוג שיהיו מקומות עבודה עבורם, בתנאים הולמים. אין טעם להפוך את החרדים מאברכים עניים לעובדים עניים ולהגדיל את נתח העניים בישראל.

המבצע לשילוב 3,000 סטודנטים חרדים באקדמיה – חן פונדק, אתר "כלכליסט", 25/7/2012, אודות תוכנית מח"ר של משרד החינוך לשילוב חרדים באקדמיה בה יושקעו 180 מליון שקל עד 2016 ובמסגרתו יפתחו שלוחות ייחודיות באוניברסיטאות וייתנו מלגות, כדי לעודד את בני המגזר החרדי להיכנס למעגל העבודה.